

NaturochMiljö

Stärk och utmana

Idéer för flerspråkig fritidsverksamhet

Innehåll

Texter: Anna Slotte, Olivia Maury,
Noora Lehtonen

Utgivare: Natur och Miljö rf
www.naturochmiljo.fi

Utgivningsår: 2017

Layout: Marjut Anttilainen

Flerspråkig språkstimulerande fritid för alla	3
För vilken fritidsverksamhet?	4
För vilka barn?	4
Hur?	4
Är det svårt?	4
Flerspråkig språkstimulerande fritid för alla	5
Vilket språk ska jag använda? Kan jag använda båda?	5
Ansvarsfull kodväxling	6
Parallell språkanvändning	7
Det behövs kanske lite tid	9
Språken är alltid närvarande – upptäck dem tillsammans	10
Lyft, bekräfta och uppmärksamma barnens språk	12
Bygg upp ett sammanhang	12
Svara språkstärkande	12
Anpassa och stötta upp ditt språk	13
Diskutera begrepp med barnen	14
Laborera och lek med språken	15
Organisera för språkstimulans	16
Språkligt stimulerande och stödjande gruppindelningar	16
Då aktiviteterna är intressanta bromsar inte språket	17
I språkligt blandade grupper kan barnen stödja varandra	17
Låt barnen bilda stödpar	17
Olika, men för alla	18
Var lyhörd och skapa lämpliga utmaningar för alla barn	18
Avslutningsvis	19

Flerspråkig språkstimulerande fritid för alla

Detta är en handbok för dig som jobbar med två- eller flerspråkig fritids- och lägerverksamhet. Vi som har skrivit den vill dela med oss av de goda erfarenheter vi har från projektet Natur & Språk, där svensk-, finsk- och tvåspråkiga barn under ett par somrar deltog i gemensamma naturläger.

Vi hoppas kunna väcka inspiration och ge idéer om hur en flerspråkig fritidsverksamhet kan vara en språkstärkande och språkmedveten flerspråkig fritidsverksamhet. Med språkmedveten fritidsverksamhet avser vi alla olika former av fritidsaktivitet där ni vuxna på ett genomtänkt och ansvarsfullt vis använder er av och uppmuntrar barnen till att använda två, eller flera, språk. I boken kommer vi att använda begreppen tvåspråkighet och flerspråkighet parallellt. Gruppen "flerspråkiga" barn innefattar alltså också "tvåspråkiga" barn.

Boken riktar sig till föreningar, fritidspedagoger, organisationer, lag, grupper och personer verksamma inom olika typer av fritidsverksamhet på två eller flera språk. Oberoende av om din grupp består av barn eller unga med olika språkbakgrund eller om barnen talar samma språk, men via fritidsverksamheten kommer i kontakt med ett annat språk, passar det utmärkt att arbeta språkmedvetet och språkstärkande.

Genom handboken vill vi ge konkreta förslag på vad det kan innebära att jobba språkmedvetet inom fritidsverksamheten. Vi vill visa hur du genom små förändringar kan öka barnens intresse för språk, uppmuntra till positiva attityder till andra språk och språkgrupper, öka barnens språkliga medvetenhet, stärka deras språkliga identitet och öka deras språkkunskaper.

Även om vi i handboken utgår från exempel som baserar sig på samtal på svenska och finska kan handbokens riktlinjer tillämpas i andra två- eller flerspråkiga sammanhang.

Grundpelaren inom den flerspråkiga fritidsverksamheten är att språk uppmärksammas och ges utrymme. Både vi vuxna och barn lär oss och utvecklar våra språk i alla sammanhang och under alla aktiviteter där vi aktivt använder språken. Genom en positiv inställning till alla språk och i en omgivning där alla språk erkänns som rätt kan du sporra barnen att jämföra språken, leka med språken och uppmuntra barnen att använda ett annat språk. I en trygg omgivning vågar både barnen och ni ledare låta er utmanas i språk.

Helsingfors mars 2017

Anna Slotte, Olivia Maury, Noora Lehtonen

För vilken fritidsverksamhet?

Hobbyer och inspirerande verksamhet utanför skoltid erbjuder en god grund för barn att utveckla språk. I språkligt blandade grupper har barnen fina möjligheter att i en avdramatiserad miljö komma i kontakt med andra språk, samtidigt som innehållet för fritidsaktiviteten hela tiden är i fokus och skapar sammanhållning. Det konkreta och närliggande, som handbollsteknikerna och akvarellkritorna, ger sammanhang som stödjer språkanvändningen och förståelsen.

För vilka barn?

En del av förslagen vi lägger fram i texten passar bättre i flerspråkiga grupper, andra i grupper där barnen är mer enspråkiga. De flesta teman vi diskuterar är ändå relevanta i alla språkmiljöer, liksom förstås principerna bakom och tankarna om språkstödjande fritidsverksamhet.

Alla barn kan delta i språkberikande fritidsverksamhet. Att höra och använda sig av flera språk stärker även möjligheterna till lärande på andra områden. I möten med ett annat språk får man även upp öronen för det egna. Språkmedve-

ten fritidsverksamhet kan planeras så att både mer enspråkiga barn och mer två- eller flerspråkiga barn kan njuta av och dra nytta av verksamheten.

Hur?

Alla sorters verksamhet kan kryddas med en språkmedvetenhet. Det gäller att tänka igenom vilken roll språket eller språken redan har i verksamheten och hur du genom små förändringar kan ta vara på och utveckla de möjligheter språkmöten innebär - utgående från språkförhållandena i gruppen och närmiljön.

Är det svårt?

Alla kan lära sig att tänka och handla enligt grundprinciperna för en språkmedveten fritidsverksamhet. Det viktigaste är att skapa en nyfiken och positiv attityd till olika språk och språkanvändning. Att fungera flerspråkigt behöver inte innebära att man talar alla språk flytande och felfritt – detta gäller också för ledarna. En vilja att kommunicera och försöka förstå varandra är det viktigaste.

Ingredienser för en stödjande och språkstimulerande flerspråkig fritidsverksamhet

I fokus för den flerspråkiga fritidsverksamheten ligger innehållet – musicerandet, korgbollsträningarna, pysseklubben eller scoutverksamheten. Utgående från gruppen, den språkliga omgivningen och vad man vill nå genom att komplettera med en språkbonus finns det olika sätt att jobba på. I alla sammanhang är huvudtanken ändå att verksamheten fortsättningsvis ska vara rolig, inspirerande och trygg för barnen. Språkbonusen blir en dimension till, en dimension som både stimulerar till språklig nyfikenhet, men som också stödjer och förtydligar verksamheten.

För barn med mer tvåspråkig bakgrund kan det vara viktigt med variation i språkanvändningen och att barnen ges möjligheter att utveckla ordförrådet på bägge språken. I grupper där det ingår barn med olika språkbakgrund är det viktigt att tänka igenom gruppindelningar för att skapa språkmöten.

Vilket språk ska jag använda? Kan jag använda båda?

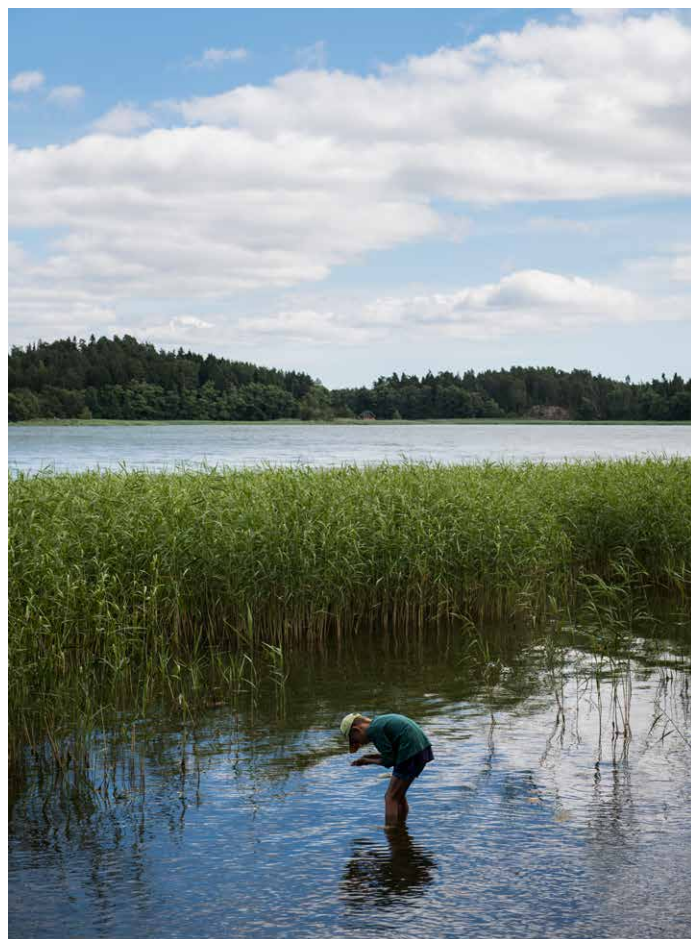
I alla två- eller flerspråkiga sammanhang väljer vi vilket språk vi talar. Vi kan hålla oss till det ena språket eller så kan vi växla mellan språken på olika sätt. Den här växlingen kallas för kodväxling. Som flerspråkig vet du att det finns många orsaker att växla mellan språk; det är ingenting man gör enbart för att man saknar ett ord på språket man talar.

Barn i tvåspråkiga miljöer är ofta vana vid att byta språk utgående från vem de talar med. Majoritetsspråksbarn, i Finland ofta finskspråkiga, kan vara vana vid att kunna använda sitt modersmål med minoritetsspråkstalare. I tvåspråkiga sammanhang kanske de förväntar sig att det som sägs på minoritetsspråket också översätts till deras modersmål.

Två- eller flerspråkig fritidsverksamhet behöver språkligt planeras så att alla känner sig trygga, samtidigt som alla barn utmanas och ges en chans att utveckla de egna språkkunskaperna. Och det här gäller både de som vant rör sig i tvåspråkiga miljöer och de som har haft en mer begränsad kontakt med det andra språket – och alla där emellan.

Då du planerar för en språkligt stödjande fritidsverksamhet behöver du tänka på olika områden. Det som många kanske först funderar på är ”Vilket språk ska jag egentligen använda – med vem, när och hur?” och ”Hur kan man växla mellan språken?” Vi presenterar här några principer för flerspråkig språkanvändning som du som ledare kan inspireras av.

Du kan förstås helt hålla dig till ett språk och på så sätt ha en enspråkig roll i samtal med barnen. Om det kommer vi att säga lite mer nedan. Vanligare är kanske ändå att använda båda, eller alla, språken. Och det här kan göras på olika sätt.

Ansvarsfull kodväxling

Ansvarsfull kodväxling innebär att båda språken används, men enligt ett växlande system, där delar kan överlappa varandra. Tanken är alltså inte att man översätter allt, men det som är det viktigaste i situationen. Också barn med mer begränsade kunskaper i det andra språket kan med stöd av det konkreta sammanhanget få en helhetsförståelse. Att upprepa det centrala gör alltså att alla hänger med, samtidigt som det är det som upprepas stiger fram som något viktigt, i och med upprepningen. Som ledare tar du alltså ansvar för att alla förstår – och utmanas. Samtidigt signalerar du också till barnen att de kan välja vilket språk de själva använder.

Nedan ser du ett enkelt exempel på ansvarsfull kodväxling då ledaren Anu diskuterar vattnets kretslopp med en grupp svensk- och finskspråkiga barn. Anu talar främst finska, men genom att lägga in en kort svensk del är det möjligt även för de barn som har begränsade kunskaper i finska att hänga med.

Ledar-Anu: Mitäs, tiedättekste veden kiertokulusta, vattens kretslopp, hur går de, mite-, miten veden kiertokulku toimii?

Växlingen mellan språken kan göras olika. Ibland kan det fungera bra att huvudsakligen hålla sig till ett språk, och lägga in enstaka ord på det andra språket. Andra gånger är det smidigast att följsamt växla mellan språken. I exemplet nedan kan du se hur ledaren Oskar byter från finska till svenska och senare tillbaka till finska. I situationen ska barnen känna igen olika material; senare diskuterar de hur bra materialen brinner.

Ledar-Oskar: Mitä sulla on?

Ledar-Oskar: Mä luulen et se on hanskasta tai sormikkaasta

Erika: Mä en oikein tiedä

Ledar-Oskar: Se väri on vähän....vaikee

Erika: Mmm

Ledar-Oskar: Se on varmaan alun perin ollut ihan sininen.

Erika: Niin.

Ledar-Oskar: Mitä sä luulet?

Erika: Mm... en mä oikein tiedä

Ledar-Oskar: E de nån annan som vill känna på den där... tygbiten... gissa va de e för nånting.

Rosalie: Ja tror att den har varit nån jeans eller nån sånt.

Ledar-Oskar: Joo jag tror det också... on joku farkkukangas?

Erika: Mm.

Ledar-Oskar: Okej.

Oskar upprepar inte exakt det han sagt på finska, men fortsätter samtalet på ett smidigt sätt på svenska – och Rosalie svarar på svenska. Språkbytet gör det tydligt att alla förväntas delta i samtalet. Språkbytet kan också väcka barnens uppmärksamhet. Då Oskar svarar använder han igen delvis finska och det blir alldeles klart för alla att det är jeans/farkukangas det är fråga om.

Då du på det här sättet växlar mellan språken kan det kännas naturligt att följa barnens språkval. Det är ändå viktigt att tänka på att använda båda språken ungefär lika mycket, så att inte de aktiva barnens språkval blir för dominerande. Men tänk också på hela fritidsverksamheten som en helhet. Kanske du en dag talar mer svenska och en annan dag mer finska – eller kanske du och din ledarkollega har olika roller?

Om du är van att översätta allt du säger behöver du kanske tid för vänja dig vid en mer ansvarfull, medveten, kodväxling:

Vad skulle du ha kunnat göra bättre idag?

Mer ansvarsfull kodväxling, det är lätt att bara översätta då man är stressad.

LEDARLOGG, DAG 1

Parallell språkanvändning

Det finns ändå situationer där det är bäst att upprepa allting på båda språken, vilket kallas för **parallell språkanvändning**. Parallell språkanvändning är det bästa valet då du vill skapa trygghet och säkerhet. Då man startar upp med en ny flerspråkig grupp är det viktigt att alla känner att de förstår och blir förstådda. Parallell språkanvändning kan också vara berättigad av säkerhetsskäl:

Viktor: Hur får man brännaren bort?

Ledar-Oskar: Va?

Viktor: Hur får man sen den där brännaren bort?

Ledar-Oskar: Joo. det var en helt riktig bra fråga. För det första som... man- när den här brännarn e varm... man kan lite (visar)... ja känner ren nu att den e varm... så får man int sätta mer bränsle. När den brinner eller den e varm ännu den här så får man int sätta mer bränsle... eli kun tää poltin on lämmin... tai... siinä... öö palaa niin ei saa laittaa enemmän polttoainetta.

Ledar- Elsa: Minkä takia?

Det gäller att ändå inte oreflekterat ta till parallell språkanvändning i alla situationer. Ifall ledarna genomgående översätter allt kan en del barn bli bekväma och "stänga av" då det andra språket används; de vet ju att de ändå snart får det samma serverat på sitt starkare språk. Och för de redan tvåspråkiga barnen kan det hela upplevas tradigt och utdraget.

Vad skulle du kunnat göra bättre dag?

Ge mindre efter till barnen som "antyder" att de inte förstår. Utmana mera, hjälpa barnen att själva hitta orden.

LEDARLOGG, DAG 1

Som tillägg till detta finns ju också möjligheten att låta ett annat barn hjälpa till och förklara – och på det sättet också starkare involvera barnen i verksamheten.

Ifall ni ledare väljer att hålla er till **enspråkiga roller** kan det bli ännu lättare att låta barnen ta ansvaret att byta språk. Tänk då på att det blir variation och en helhet där båda språken är representerade.

” På läger med både finska och svenska barn märkte vi ledare ofta att vi översatte för mycket och pratade för länge ett språk, vilket gjorde att barnen tappade koncentrationen.

LÄGERLEDARNAS UTVÄRDERING

En grundprincip för ett språkutvecklande förhållningssätt är att stötta det verbala språket. Det kan göras med hjälp av gester, mimik, pekande, konkreta föremål, bilder. Du kan också göra omskrivningar, där du använder flera sätt för att tala om samma sak eller ta in stödjande ord på ett annat språk.

” Många barn förstår bra bara man ger nyckelord, eller svarar på finska om man frågar på svenska (ofta fel svar, men ändå!).

LÄGERLEDARNAS UTVÄRDERING

” Jag kunde ha gett kortare och tydligare instruktioner, visat mer med kroppen (i stället för att ta allt parallellt.

LEDARLOGG, DAG 1

Att bygga upp ett sammanhang som stödjer språket är speciellt viktigt ju mer du håller dig till ett språk som barnen inte är så starka i. Nedan kan du se hur ledaren Edit förklarar en uppgift för svenskspråkiga Rosalie och finskspråkiga Marita. Barnen ska samla naturföremål i en tom äggkartong. Barnen har tidigare gjort uppgifter tillsammans och det har inte alltid varit så lätt för Marita att förstå de svenska instruktionerna. Den här gången går det betydligt bättre: äggkartongen synliggör vad de förväntas göra och dessutom finns stöd i form av ord både på svenska och finska på äggkartongen.

Ledar-Edit: Öö...här finns en äggkartong.

Rosalie: Joo.

Ledar-Edit: Och på den står olika saker. Ni ska försöka hitta ett naturföremål att lägga i varje sån här (visar).

Ledar-Edit: Å de står på... de står på... dom står på olik...här står till exempel kuiva och våt. Så de är ni får hjälpa varandra med...

Rosalie: Okej.

Ledar-Edit: ...att veta vad som ska va i varje...och försök lägga nånting i varje (visar)

Rosalie: Okej.

Ledar-Edit: I dom här så kommer ingenting.

Rosalie: Okei nyt me...

Marita: Nyt mä tajusin kai.

Rosalie: Okei ... no...

Marita: Eiks pidä ettii niinku täältä jotain tolla-sii...

Rosalie: Joo.

Rosalie: Torr kuiva (läser).

Rosalie: Sä voit ottaa tää... ku-ol-lut (läser)...

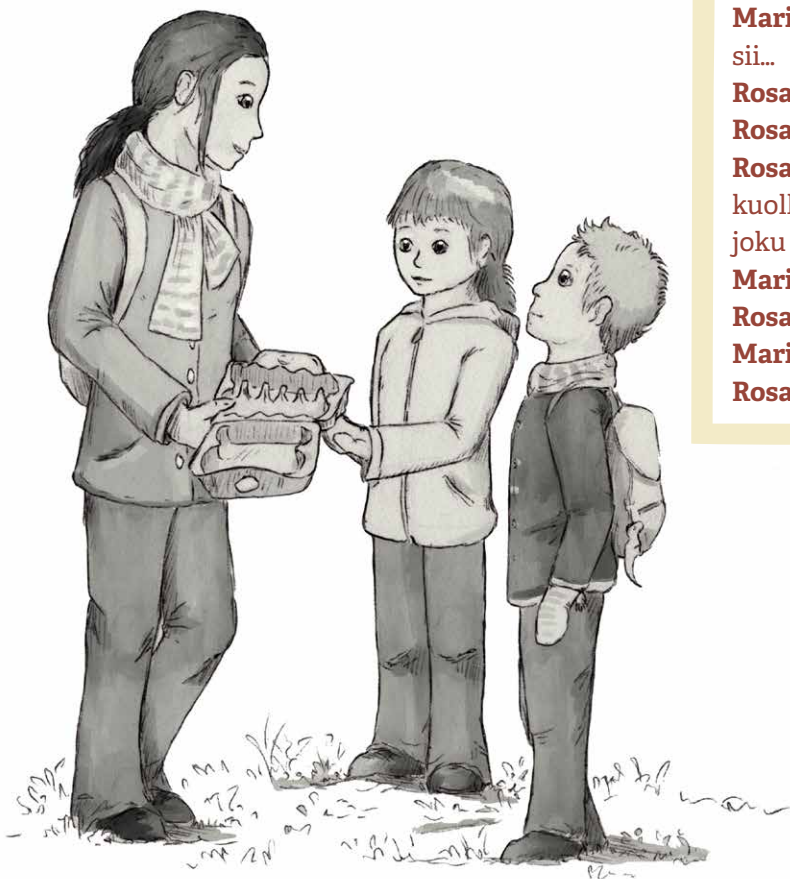
kuollut...kevyt (läser) kevyt. de... sä voit ottaa... jos joku asia ku se on kevyt ja mä otan...

Marita: Lehti.

Rosalie: Mm... niin... sä voit ottaa lehti ja-

Marita: -pitääkö ottaa löytää nää kaikki siis?

Rosalie: Joo... å sen... mä... märkä ...mä otan märkä.

Det känns kanske inte alltid helt naturligt eller lätt att använda ett språk, som du vet att barnet du talar med inte förstår så bra. I början behöver du medvetet jobba med att hålla dig till ett språk:

” *Använda det främmande språket mera och inte byta språk genast då man börjar tala med barnet.*

LEDARLEDARE KOMMENTERAR I LOGGBOKEN GÄLLANDE FRÅGAN VAD SOM KUNNAT GÖRAS BÄTTRE

” *På tvåspråkiga läger hade jag flera gånger bra samtal med barn på två språk, så att jag talade barnets svagare språk och barnet svarade på sitt starkare språk (& förstod det jag sa) och kom på det viset in på att öva nya ord och uttryck.*

LÄGERLEDARES UTVÄRDERING

Det behövs kanske lite tid

För att skapa en trygg känsla och signalera öppenhet för båda språken /alla språk kan det i början av en ny verksamhet fungera bra att använda språken parallellt.

” *Första dagen borde man koncentrera sig på basic grejer och vara striktare med roller och parallell språkanvändning.*

LEDARLOGG, DAG 1

Senare kan du välja mer överlappande modeller där enbart delar översätts. Även om en del barn till en början kan vara ovana och förvänta sig att båda språken ständigt används, kan de vänja sig vid det nya. I sin loggbok antecknar en ledarledare följande efter lägets första dag:

” *Vissa barn var väldigt öppna för det andra språket, medan andra inte alls ville försöka.*

LEDARLOGG, DAG 1

Följande dag skriver samma ledare:

” *Några barn kom stolt och berättade vad de lärt sig för nya ord. De som var stängda för språket igår öppnade sig idag. Instruktioner kunde ges med ansvarsfull kodväxling utan att översätta allt.*

LEDARLOGG, DAG 2

” *Barnen börjar vänja sig vid att vi inte byter språk så fort de frågar vad vi sa.*

LEDARLOGG, DAG 3

Språken är alltid närvarande – upptäck dem tillsammans

” Som idé är det bra, och det har sin styrka i att naturen och omgivningen motiverar till interaktion, genom det man ser, hör och upplever. I tältet, på vandring, vid den överkörda ormen, vid tandborstningsgläntan och runt lägerelden uppstår många situationer som stödjer och motiverar till språkanvändning och lärande.

LÄGERLEDARNAS UTVÄRDERING

A tt jobba språkmedvetet inom fritidsverksamheten innebär inte att lägga in någon direkt språkundervisning, utan att ta tillfälle i akt att stödja båda språken i de vardagliga samtalen och uppmärksamma ord och uttryck som används i gruppen. Återkommande aktiviteter som att tvätta händerna, äta mellanmål, värma upp inför träning eller klädbyten kan varieras så att de en dag förs på ett språk, en annan dag på ett annat.

” *'Diska' on sana, joka on varmasti iskostunut ihan jokaiseen.*

LEDARLOGG, DAG 3

Genom att använda sig av rutiner, upprepningar och kroppsspråk underlättar du förståelsen. I samtal och diskussioner är det viktigt att du är uppmärksam och tar fasta på enstaka ord och begrepp som är viktiga i just den situationen.

” *Jag tror att under vattenexperimentet fick alla lära sig ord, vad flyta och sjuka är. Jag sade det säkert 20 gånger "uppooko vai kelluuko"? Det var en situation där de lärde sig och hade möjlighet att fråga.*

LÄGERLEDARNAS UTVÄRDERING

I alla samtal finns en mängd möjligheter att lyfta fram ett ord, fundera på dess betydelse eller fråga vad det är på det andra språket. I möten mellan språk uppstår ofta roliga och tankeväckande möjligheter att vrida och vända på språken på ett lekfullt sätt:

Ledar-Emil: Mikä syd on ruotsiks?

Emanuel: Syd on etelä.

Vilhelm: Sydost e en ost som man ha sytt.

Ledar-Emil: Sä sanoit ost, mitä se on suomeks?

Vilhelm: Se on koillinen, eiku kaakko, eiku luode, eiku lounas.

Ledar-Emil: Ost?

Lumi: Se on juusto!

Här är det ett barn, Vilhelm, som tar initiativet och ledaren hakar snabbt på. Som ledare gäller det att vara alert och ta vara på alla dessa möjligheter att leka och laborera med språk. På så sätt stimulerar du effektivt barnens språkliga medvetenhet och deras intresse för språk.

Tuntuu että monia kielellisesti kiinnostavia tilanteita syntyy, mutta ne jäävät monesti roikkumaan ilmaan, jos ei heti keksi tapaa tarttua niihin.

LEDARLOGG, DAG 2

Att vara uppmärksam och lyhörd för vad barnen intresserar sig för gällande språk, hur de använder språken, vad de förstår, funderar på och frågar om är en mycket bra utgångspunkt för att stödja fortsatt språkutveckling och språklig medvetenhet. Under aktiviteter med många barn är det förstås en hel del som händer och mycket som ska uppmärksammas på en gång, men försök ge språket utrymme. Vi lär oss genom språket och barn vill förstå:

En grupp barn gör olika vattenexperiment. Kalle frågar på finska, som är hans andraspråk, vad liukenee (löser sig) riktigt betyder:

Ledar-Anu: Meil on tässä, tutkitaan veden liuotusominaisuuksia, eli mitkä aineet liukenee veteen. Mul on tääl neljä purkkia jokaiselle saatte oman purkin niin käykää täyttämässä ne tosta merestä.

Kalle: Mä tiien... Oliko liukenee niinku vähän niiku et katoaa?

I det fortsatta samtalet finns det goda möjligheter för ledaren att bekräfta att Kalle är på rätt spår och att fortsätta förklara vad liukenee innebär – och då också ge den svenska motsvarigheten.

Lyft, bekräfta och uppmärksamma barnens språk

Under träningarna, på lägren och i klubbverksamheten talar ni ledare och barnen förstås om allt som hör verksamheten till. Då du väljer att jobba språkstärkande lägger du bara på en annan växel under samtalen om livräddning, myror och brandslangar. Till denna språkväxel hör att uppmärksamma ord som barn använder. Det här kan betyda att du i din kommentar "lyfter" barnens kommentarer till en mer exakt eller allmän nivå. I tvåspråkiga sammanhang kan det också innebära att du byter språk.

Henrikki: No susi syö lihaa ja kotka vähän kalaa ja samanlaista.

Ledar-Maja: Ja, dom är båda rovdjur.

Bygg upp ett sammanhang

Ledar-Malin: Millon pitäis soittaa 112:een?

Diana: När den int vaknar.

Ledar-Malin: Ja. Heti kun huomaa et henkilö ei herää niin sit soittaa 112:een.

I ledar-Malins svar till Diana händer mycket: Med ett "ja" bekräftar Malin att Diana har rätt, hon byter språk (i själva verket håller hon sig till det språk hon själv använt tidigare) och dessutom utvecklar hon meningen.

Svara språkstärkande

- ✓ uppmärksamma ord barn använder och bygg vidare runt dem; komplettera mer än ersätt
- ✓ lyft barnens bidrag (mer nyanserat, mer precist, från lokalt till mer expansivt, utvidgande)
- ✓ bekräfta och ge motsvarande ord och uttryck i ditt svar, på det andra språket
- ✓ kontrastera ord och uttryck

Anpassa och stötta upp ditt språk

” Kääntämisen sijaan olen pyrkinyt käyttämään ku-vailevia ilmaisuja, täydentämään synonyymeillä ja käyttänyt kehonkieltä tukena.

LEDARLOGG, DAG 1

För att underlätta förståelsen:a

- ✓ använd synonymer och omskrivningar, t.ex. ”spring i en cirkel, i en rund ring”
- ✓ använd ett lämpligt tempo
- ✓ använd gester och kroppsspråk
- ✓ bjud på ord, upprepa viktiga delar, nyansera
- ✓ fokusera det viktigaste; rensa innehållet
- ✓ använd ett rikt och varierat språk och kom särskilt ihåg att använda riktiga och viktiga termer på rätt sätt
- ✓ använd ansvarfull kodväxling; bedöm vad viktigast, vad svårast; när räcker det med att förstå på ett ungefär

Barn kan vänja sig vid att det i många sammanhang räcker att förstå på ett ungefär. I samtalet nedan sitter några barn och spelar kort då Saila nämner ”eldgruppen”, namnet på en grupp under lägret. ”Mikä on elgrupper?” frågar Marita och fortsätter ”mä oon kuullu sen joskus”. Hon känner alltså

igen det svenska ordet. Svenskspråkiga Rosalie förklarar att det betyder ”tuuliryhmä” och det hela leder till mycket skojande och skrattande kring tuuliryhmä – tuliryhmä. Det är också intressant att se hur Marita nästan försvarar Rosalies misstag ”niin mutta ku-”. I den tvåspråkiga barngruppen ligger språket nära ytan.

Saila: Miks eldgruppen ei tehny nuotiota? Miks sä teit sen?

Ledar-Oskar: Jaa?

Marita: Mikä on elgrupper? Mikä on elgrupper?

Ledar-Oskar: Eldgruppen.

Marita: Mikä se on? Mä oon kuullu sen joskus.

Oskar: Vet nån

Rosalie: Tuuli- öö tuuliryhmä

Marita: Ai niin joo!

Jonna: (skrattar)

Marita: (skrattar)

Ledar-Oskar: Tai tuliryhmä... tuuliryhmä on siis-

Marita: Niin mutta ku-

Katja: Tuuliryhmän pitäis tehdä tul- tuulta

Ledar-Oskar: Joo

Ledar-Oskar: Som nån ska stå och vifta där med nån sån

Rosalie: Joo(h) (skrattar)

Jonna: (skrattar)

Diskutera begrepp med barnen

Begrepp utgör språkligt sett ofta kärnan i verksamheten. "Hur gör man en offsidefälla" eller "Hur får man bäst en deg att jäsa"? Genom att du stannar upp och tar med barnen i diskussioner utvecklar barnen både sin förståelse av fenomenet i sig och får bekanta sig med begreppet på olika språk.

I exemplet nedan diskuteras kartsymboler. Ledar-Malin, som här har en mer finskspråkig roll, frågar barnen i en språkligt blandad grupp om de vet vad jyrkänne (stup) betyder. Hon upprepar ordet på svenska (ansvarfull kodväxling) för att ge barnen ordet på båda språken.

Att vara flerspråkig innebär att ha ett extra redskap att använda för olika ändamål. I samtalet nedan diskuterar de tvåspråkiga barnen och ledaren under en livräddningsövning skillnaden mellan livlös (eloton) och medvetlös (tajuton). Diskussionen förs på finska och skillnaderna förklaras på finska ända tills Olov, ett av barnen, använder svenska som ytterligare en resurs. Som kommentar till det upprepar Ledar-Malin begreppet på båda språken och poängterar på det sättet vilka ord som hör ihop.

Svenskan blir ändå inte en snabb och enkel förklaring, utan barnen funderar först ordentligt på betydelsen av de finska begreppen, på finska.

Ledar-Malin: Sit meil on jyrkänne... stup, löytyykse sieltä? Tietääkö kaikki mikä jyrkänne on?

Kalle: Joo.

Henrikki: Eiks se oo iso pudotus?

Ledar-Malin: Joo.

Henrikki: No eloton ja taju-, no eiks eloton oo vähän niinku et niiku ei tee mitään, mut se voi-

Emanuel: Niil on niil ei oo elämä.

Henrikki: Elää mut se ei hengitä.

Ledar-Malin: Joo. Se elää mut se ei hengitä, et sen voi viel pelastaa.

Henrikki: Ja sitten ja sitten tajuton niiku, vähän niinku nukkuu mut se ei niinku pysty heräämään.

Ledar-Malin: Joo se ei pysty heräämään.

Emanuel: Se on vähän niinku kooma.

Olov: Medvetlös.

Ledar-Malin: Medvetlös. Just se! Et medvetlös se on tajuton.

Kanske du själv är osäker på den exakta motsvarigheten till ett ord som är viktigt i din verksamhet? Glöm då inte att ta barnen till hjälp, eller förstås din ledarkollega om det är möjligt.

Ledar-Hanna: Voikukka, vet nån hur en voikukka den ser ut, en smörblomma?

Jona: E de int dom som e där bakom?

Ledar-Hanna: Ja, ser ni dom där? (pekar på blommor vid diket)

Anton: Ja men voikukka e maskros.

Ledar-Hanna: Smörblomma, e maskros voikukka?

Anton: Jo.

Laborera och lek med språken

Du vet säkert hur intressanta flerspråkiga samtal kan vara: Språket blir synligt och snabbt snubblar du in på funderingar om vad som är lika och olika i språken, hur ord och begrepp motsvarar varandra och hur språken ibland går i kors. I språkmöten finns det alla möjligheter att lyfta fram språket och stimulera barnens språkliga medvetenhet!

I samtalsutdraget nedan diskuterar de två ledarna, Hanna och Emil, namnet på en blomma. Blomman är avbildad på ett kort som ingår i en lek. På svenska nämns maskros, som är voikukka, men som här översätts till smörblomma. Den korrekta översättningen på finska för smörblomma är niityleinikki, inte voikukka. På finska nämns voikukka och leskenlehti, som är tussilago.

Stämningen i gruppen är konstruktiv och språkoptimistisk; alla har möjligheter att fråga, fundera och kunna. Det faktum att också ledarna gör små misstag kanske rentav sänker tröskeln för barnen att ta fram sina kunskaper – och våga pröva själva.

I det här samtalet, där benämningarna på blomman går lite i kors och de därtill kan bli lite roliga om man försöker sig på att översätta direkt, hade det funnits goda möjligheter för ledarna att stanna upp en stund och undersöka ord och blomma, laborera med de olika varianterna genom att dela upp dem och översätta direkt: Maskros - matoruus? Leskenlehti - änkeblad?

Organisera för språkstimulans

Språkligt stimulerande och stödjande gruppindelningar

” När barnen är i språkligt ”intressanta” grupper gör de saker på egen hand.

LEDARLOGG, DAG 3

” Kun söimme illallista pöydän äärellä leiriläiset keskustelivat kielistä joita osaavat puhua ja keksivät omaa kieltä.

LEDARLOGG, DAG 4

Då gruppen är språkligt blandad händer det lätt att barnen söker sig till andra som pratar samma språk, speciellt då gruppen är ny. För att uppmuntra barnen till att kommunicera över språkgränserna kan det vara bra att på olika sätt skapa smågrupper. Du kan till exempel blanda sittordningen vid matbordet och se till att gruppövningar görs i grupper, som inte är språkligt homogena. Då är det

förstås extra bra om ni tänker på att ordna aktiviteter där barnens samlade språkliga kapacitet är en styrka och där samtal stimuleras. På ett naturläger samlade till exempel barnen naturföremål och byggde ordormar, baserade på föremålets första och sista bokstav. Båda språken fick användas, vilket betydde att ju fler namn på naturföremål som man kunde, dess större framgång hade man i tävlingen.

” Ledarnas roll blir mindre och mindre ju längre lägret räcker, barnen tar mer initiativ, kommunicerar över språkgränserna.

LEDARLOGG, DAG 2

” Två flickor, en finsk- och en svenskspråkig, satt och gungade. De pratade först indirekt (via mig), sedan sinsemellan på engelska (?) sedan tillbaks till svenska /finska. Man märkte att de var nyfikna, men vågade inte ännu.

LEDARLOGG, ODATERAT

Då aktiviteterna är intressanta bromsar inte språket

Pojkarna började tala om mobilspel i bastun och barn med varierande språkbakgrund var mycket ivrigt med i diskussionen.

LEDARLOGG, DAG 2

Enkla ingredienser för samtal mellan språkgrupper är tid, nödvändighet att kommunicera för att lösa en uppgift och intressanta aktiviteter eller samtalsämnen som lockar. Om det känns lite motigt för något barn att umgås över språkgränserna kan snabba och roliga tävlingar och lekar där barnen inte "hinner" hänga upp sig på språken underlätta. Kanske då något ord på det andra språket slinker med av bara farten? Under naturlägren har lagtävlingar i matlagning på trangia haft en isbrytande funktion.

Namnleken där man skulle säga sitt namn och något naturrelaterat ord, sedan diskuterade vi vad orden betydde på det andra språket" löv – lehti, sanomalehti, salaatinlehti, lehtipihvi etc som barnen kom då vi jämförde svenska och finska ord.

LEDARLOGG, DAG 1

I språkligt blandade grupper kan barnen stödja varandra

Maija: Sano Linnille et se saa pilkkoo lakritsin.

Johan: Mm, du får-

Linn: -klippa i mindre bitar.

Johan: Den här kniven.

Maija: Anna Linnille sun veitsi.

Linn (till Johan): Får ja låna av dej?

Johan, Linn och Maija lagar mat tillsammans på en trangia. Johan får här rollen som förmedlare mellan finska och svenska och stödjer på det viset kommunikationen i gruppen, vilket speciellt Maija, som enbart talar finska, använder sig av. Linn håller sig främst till svenska, men förstår tydligt en del av det som sägs på finska.

Låt barnen vara språkexperter och förklara ord för varandra. Roliga och engagerande gruppuppgifter i grupper som består av språkligt blandade barn uppmuntrar barnen till att använda även det svagare språket.

När barnen själva fick berätta hur en lek fungerar på båda språken (parvis där den ena berättade på svenska och den andra översatte). Även enspråkigt finska barn hjälpte till att översätta till finska och verkade förstå mycket.

LEDARLOGG, DAG 1

Låt barnen bilda stödpar

Alla behöver utmanas lite, men utmaningarna kan se olika ut för olika barn. För något barn kanske det passar att ha ett stödpar som kan hjälpa vid behov. Ni kan antingen gruppera barnen eller uppmuntra dem att fråga varandra.

Ofta stödjer och hjälper barnen förstås varandra spontant. I samtalet pratar en grupp barn och deras ledare om hur man kan bära varandra med ett "brandmansgrepp". Henrikki hänger inte riktigt med i samtalet, som går på svenska och frågar viskande Emanuel, som står bredvid honom, vad ledar-Emil säger. Efter Emanuels förklaring är Henrikki genast med och engagerar sig i aktiviteten.

Anton: Ta från fötterna och sätta på sin rygg och bära.

Ledar-Emil: Okej nåmen visa.

Ville: De kan man ju göra.

Henrikki: Ai mitä se sanoi (viskande till Emanuel)

Emanuel: Miten kannettais joku jo-jos ne on kaatunu

Ledar-Emil: Nå men ja kan visa

Henrikki: Aa... haluksä et mä kannan sut?

Olika, men för alla

Var lyhörd och skapa lämpliga utmaningar för alla barn

I alla grupper finns barn med olika styrkor och svagheter representerade, också vad gäller språk. För vissa barn är det väldigt enkelt att försöka göra sig förstådd på ett annat språk, medan det kan upplevas som ett stort steg av andra. I utdraget här nedan diskuterar två flickor par och språkanvändning. Medan svenskspråkiga Paula är osäker på att vara med en finskspråkig flicka, planerar Matilda att tala finska med sitt par "så jag lär mig lite finska med henne".

Matilda: Äh vi väntar tills att dom kommer.

Paula: Jag sku int vilja va par med henne.

Matilda: Aj vad då?

Paula: Jag sku int vilja va par med den där Maiju eller vad hon heter.

Matilda: Maij-a... Maij-u?

Paula: Maiju.

Matilda: Vafför int?

Paula: Nå jag vet int.

Matilda: Hon kan nog helt svenska kan jag säga dig. Jag tror vi måst prata finska nu så att jag lär mig lite finska med henne vad heter hon... e det Eli-na nej det Eviliina eller Eveliina... de e no Elina väl.

Som ledare gäller det att vara alert och lägga märke till var varje barn är i fråga om beredskap och vilja att använda det andra språket – och planera för och uppmuntra till nästa steg. Samma Matilda, som i utdraget ovan bestämmer sig för att tala finska med sitt par, behöver följande dag en puff för att våga sig på en översättning:

Katja: Mitä siinä lukee suomeks?

Matilda: Onks tästä?

Katja: Niin.

Matilda: Öö... pelastaa... kaikki fö- eh me- kan du fö- översätta det?

Ledar-Elsa: Men de var helt så så där som du sa.

Matilda: Pelastaa kaikki i- eläimet kaikki i-i-itäme-restä.

Ledar-Elsa: Niin just.

Kom ändå ihåg att inte försätta barnet i en otrygg situation där hen inte alls förstår vad som sägs. Och även om du stimulerar och uppmuntrar barnen att pröva på det andra språket ska alla alltid få känna sig bekväma med att välja vilket språk hen själv använder.

Till sist: Prata med barnen om språk! Prata om och reflektera kring hur man uttrycker sig på de olika språken. Prata om vilka principer ni ledare har gällande språkanvändning och tanken bakom dem. Prata om hur barnen upplever att det är att tala flera språk och hur de bäst lär sig språk. Prata om hur man går tillväga då man saknar ord och på vilket sätt de själva vill ha hjälp. Prata om nyfikenhet och oro relaterade till språk. Prata om att det allra viktigaste är att vi alla förstår varandra, på något sätt, inte om det blir rätt eller fel.

Avslutningsvis

Det viktigaste är att verksamheten är rolig och att alla barn får känna sig värdefulla och viktiga. Att smaka på nya språk och undersöka sitt eget ska vara en rolig sak. Det är därför viktigt att inte hänga upp sig vid små fel eller vid att någonting inte fungerar. Alla grupper är olika och det kan ta tid innan en fungerande språkmedveten helhet uppnås. Tills dess är det bara att leka och prova sig fram med språkanvändningen!

Nya handlingsätt kräver förtroende

Eftersom planerad flerspråkig fritidsverksamhet innebär nya handlingsätt och rutiner är det viktigt att barnens föräldrar har förtroende för verksamheten och litar på att deras barn får vistas i en trygg omgivning. Det kan vara bra att förklara för vårdnadshavarna att barnens språkkunskaper tas i beaktande så att barnet inte hamnar i en situation där hen inte kan eller vågar uttrycka sig själv. Du kan också tänka på att föräldrarna helst behöver bemötas på det språk de själva använder för att kommunicera förtroendefullt.

Verksamheten behöver vara planerad så att det är möjligt för barnen att använda finska och svenska (och andra språk). Som ledare ansvarar du för den pedagogiska delen och skapar balanserade språkmöten, allt efter gruppens sammansättning. Givetvis behöver även andra behov beaktas så att fritidsverksamheten blir så jämlik och trygg som möjligt.

MINNESLISTA

- ✓ Ta stöd av ett sammanhang, eller av det konkreta och närliggande.
- ✓ Upprepa centrala delar, vid behov på bägge språken.
- ✓ Stöd barnen i att lära sig de för verksamheten viktiga begreppen på båda språken.
- ✓ Tala klart och tydligt.
- ✓ Stimulera, stöd och uppmärksamma språk.
- ✓ Skapa möjligheter för barnen att kommunicera med varandra.
- ✓ Anpassa utmaningarna och stödet efter barnets behov.
- ✓ Ställ öppna frågor så att barnen ges samtalsutrymme.
- ✓ Utveckla svar och bygg ett sammanhang.
- ✓ Lek, skoja och prata om språk.

Natur och Miljö

Den här handboken har utarbetats inom ramen för projektet Natur & Språk (2014–2017). Målsättningen för projektet var att utveckla pedagogiska metoder för flerspråkig fritidsverksamhet. Metoderna prövades på sommarläger. Natur och Miljö genomförde projektet i samarbete med forskare vid pedagogiska fakulteten vid Helsingfors universitet och Luonto-Liitto.

www.naturochmiljo.fi/natur_sprak

Svenska kulturfonden var huvudfinansiär för projektet Natur & Språk

**Svenska
kulturfonden**

Natur och Miljö är en oberoende, ideell miljöorganisation, grundad 1970. Vi är aktiva i Svenskfinland och på Åland, med deltar också i internationella nätverk. Vår verksamhet har två huvudspår: miljöfostran och miljöpolitik. Gedigen sakkunskap är vårt trumfkort.

Läs mer om vad vi gör på

www.naturochmiljo.fi

Bli medlem idag!

